

різнопланові аспекти культурного співіснування в державі та екстраполюючи вміння сприймати й аналізувати події. Журналістські матеріали, які втілюють компетентність, знання, професіоналізм, досвід авторів, долучають аудиторію до розуміння законів сучасного життя, сприяють вчасному виявленню та запобіганню комунікаційним ризикам у культурній, політичній та економічній сферах новітнього глобалізованого світу.

Список використаної літератури

1. Башманівський В. Діалог культур на сайтах ЗМІ Житомира за 2014 рік / В. Башманівський // Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових статей. Вип. 1 / [ред. колегія: Коцур В. П. (голов. ред.) та ін.]. — Переяслав-Хмельницький, 2016. — С. 162—175.
2. Гарькавець С. О. Особливості впливу соціальної комунікації на політичну активність особистості в умовах глобалізаційних процесів / С. О. Гарькавець // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія. — 2012. — № 1032, вип. 50. — С. 225—228.
3. Зражевська Н. І. Масова комунікація і культура: Лекції / Н. І. Зражевська. — Черкаси, 2006. — 195 с.
4. Карлова В. В. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості / В. В. Карлова. — Режим доступу: academy.gov.ua/ej/ejb/txts/07kvvunc.htm. — Назва з екрана.

5. Костиця І. Роль засобів масової інформації в сучасній соціальній комунікації / І. Костиця. — Режим доступу: ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/8-kostyrya.pdf. — Назва з екрана.
6. Прокопович Ф. Про риторичне мистецтво... (Том 1) Книга 6 / Ф. Прокопович. — Режим доступу: library.ivfr.net.../ page, 2, feofan-prokopovich_pro-ritorichne_mistectvotom_knig. — Назва з екрана.

Раскрыта проблема коммуникации реципиента и средств массовой информации в глобализованном пространстве; СМИ рассмотрены как активная информационно-коммуникативная система, способствующая достижению взаимопонимания человечества на базе общекультурных норм.

The article deals with the problem of the recipient and mass media communications in a globalized world, found the specific key terms considered as active media information and communication system, aimed to achieve mutual understanding in society on the basis of general cultural normative criteria.

Надійшла до редакції 3 серпня 2018 року

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

УДК 021.64[005.745:025.1-051](100)

Лілія Прокопенко,
кандидат історичних наук, доцент,
головний бібліотекар науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого

Конференція директорів національних бібліотек (CDNL) як міжнародний форум національних бібліотек світу

Здійснено історико-бібліотекознавче узагальнення основних напрямів і результатів діяльності Конференції директорів національних бібліотек (CDNL). Визначено її роль у розвитку стратегічного партнерства національних бібліотек країн світу, розбудови їх відносин із професійним, державним і приватним секторами, налагодженні ефективної комунікації, зокрема у сфері цифрових ініціатив.

Ключові слова: Конференція директорів національних бібліотек, CDNL, міжнародні бібліотечні організації, міжнародна бібліотечна співпраця, національні бібліотеки.

Постановка проблеми. У межах бібліотечних систем країн діяльність національних бібліотек (НБ), що виконують особливі функції, зазвичай закріплено на законодавчому рівні, а отже ефективна реалізація бібліотечної політики впливатиме й на суспільні процеси. Активна позиція лідерів національних бібліотечних систем є важливим складником їх здатності взаємодіяти з соціумом, а також підтримувати основні цінності глобальної професійної спільноти. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз спів-

праці представників НБ країн світу, яка успішно реалізується під егідою Конференції директорів національних бібліотек (Conference on Directors of National Libraries — CDNL).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поточну діяльність CDNL, стан і результати впровадження її окремих проектів висвітлюють фахові періодичні видання (зокрема, IFLA Journal, "Новости Международной федерации библиотечных ассоциаций и учреждений") на рівні інформаційних повідомлень або

звітів керівних осіб. Варті уваги дві публікації, в яких проведено аналіз діяльності CDNL в історичній ретроспективі [7] та у контексті її співпраці з Міжнародною федерацією бібліотечних асоціацій і закладів (ІФЛА) [6], однак у вітчизняному бібліотекознавстві об'єктом самостійного дослідження діяльність організації не була.

Метою статті є історико-бібліотекознавче узагальнення основних напрямів і результатів діяльності Конференції директорів національних бібліотек (CDNL).

Виклад основного матеріалу. Конференція директорів національних бібліотек — незалежна некомерційна міжнародна організація керівників НБ країн світу, заснована 1974 р. за координаційної підтримки ІФЛА згідно з рішенням директорів НБ у рамках 40-ї сесії Ради й Генеральної конференції ІФЛА (м. Вашингтон, США) на засіданні Секції національних бібліотек.

Організація діє на підставі Статуту та Правил процедури CDNL, що визначають її чітку структуру відповідно до напрямів діяльності.

Основна мета роботи CDNL — забезпечення платформи для взаємодії та обговорення актуальних питань, які становлять загальний інтерес для НБ світу, зміцнення їхньої співпраці, сприяння розвитку НБ (Ст. 1.1) [8, с. 1].

Згідно зі Ст. 2.2 Статуту CDNL, "кожна країна представлена в організації національною бібліотекою, яка є установою, що переважно (прямо або опосередковано) фінансується державою, несе відповідальність за вичерпний збір, бібліографічне відображення, збереження й надання у користування документальної спадщини, здебільшого публікацій усіх видів, надрукованих у межах країни, або таких, що стосуються неї; яка також може відповідати за сприяння ефективному функціонуванню бібліотек країни у рамках таких завдань, як управління національно значущими зібраннями, забезпечення інфраструктури, координація діяльності у бібліотечній та інформаційній системі країни, міжнародні зв'язки та лідерство" [8, с. 1]. Кожну країну представляє лише один учасник із правом голосу (Ст. 2.3) [8, с. 1—2].

Станом на жовтень 2017 р. у складі організації налічувалося 179 представників (із них: 46 — Європи, 51 — Африки, 41 — Азії, 16 — Північної Америки, 13 — Південної Америки, 12 — Австралії та Океанії). Україну в CDNL представляє директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України [2].

Засідання членів Конференції відбуваються щорічно, зазвичай щосереді впродовж тижня Всесвітнього конгресу бібліотечних та інформаційних працівників ІФЛА (Ст. 1.2). Робочі зустрічі організує НБ країни, яка приймає Конгрес ІФЛА. Кожну бібліотеку представляє директор (Ст. 2.4) або його заступник (Ст. 2.5). Офіційна мова, якою проводять всі наради і засідання у межах CDNL, а також ведеться листування, — англійська (Ст. 8.4) [8, с. 4].

CDNL не має офіційного друкованого органу, засобом комунікації членів організації та джерелом інформації про її діяльність є веб-сайт (<http://www.cdnl.info>).

Постійного персоналу CDNL також не має, виконавчий комітет складається з трьох посадових осіб:

голови і двох заступників (Ст. 4.1). Керівних осіб обирають шляхом голосування (Ст. 4.2) на чотирирічний термін (Ст. 4.3); голову обирають лише на один термін (Ст. 4.8) [8, с. 3].

У різні роки в CDNL головували директори провідних НБ світу — фахівці, які зробили внесок не лише у розвиток бібліотечної справи власної країни, а й були визнані на міжнародному рівні:

1974—1977 — Жан-Гі Сільвестр (Національна бібліотека Канади);

1978—1984 — Гаррі Хуквей (Британська бібліотека);

1984—1988 — Вільям Джозеф Велш (Бібліотека Конгресу США);

1988—1992 — Маріанна Скотт (Національна бібліотека Канади);

1992—1996 — Бендік Йорген Ругас (Національна бібліотека Норвегії);

1996—2000 — Пітер Йохан Лор (Національна бібліотека Південно-Африканської Республіки);

2000—2004 — Дженіс Лілліан Фуллертон (Національна бібліотека Австралії);

2005—2006 — Селія Рібейро Захер (Національна бібліотека Бразилії);

2006 — Ерланд Колдінг-Нільсен (Королівська бібліотека Данії);

2006—2010 — Пенні Карнабі (Національна бібліотека Нової Зеландії);

2010—2014 — Джон Кгвале Цебе (Національна бібліотека Південно-Африканської Республіки);

2014—2018 — Кай Екхольм (Національна бібліотека Фінляндії).

Сьогодні головою CDNL є Лілі Книббелер (генеральний директор Національної бібліотеки Нідерландів), обрана на термін 2018—2021 рр.; заступники — Янне Андресоо (генеральний директор Національної бібліотеки Естонії) та Рокі Ралебіпі-Сімела (генеральний директор Національної бібліотеки Південно-Африканської Республіки), обидві обрані на термін 2017—2020 рр.; секретар — Аделіна ван дер Берг (Національна бібліотека Нідерландів) [2].

Участь у роботі організації безплатна, однак окремі її проекти фінансують завдяки внескам членів або залученню коштів із зовнішніх джерел. У цьому разі одного із заступників голови призначають скарбієм (Ст. 7.4) [8, с. 3].

Щорічно НБ надсилають до CDNL звіти про свою діяльність. У документі, підготовленому за стандартним шаблоном, наведено загальні відомості про установу, її співпрацю з урядом; інформацію про законодавство, яке прямо чи опосередковано регламентує функціонування НБ у країні; про останні події в НБ; основні факти та цифри; нові напрацювання щодо формування та організації фондів, забезпечення доступу до них; приклади співпраці НБ з іншими установами, відповідальними за наповнення фондів (бібліотеками, архівами, музеями). На веб-сайті CDNL сформовано архів звітів НБ, починаючи з 2002 р.

Для проведення досліджень, реалізації проектів і розв'язання окремих завдань CDNL створюють постійні комітети, цільові, спеціальні групи тощо або призначають відповідальних осіб (Ст. 5.1). У таких групах

можуть працювати або делегувати свої обов'язки не лише члени CDNL (Ст. 5.2) [8, с. 3].

Конференція тісно співпрацює з іншими міжнародними організаціями. Пріоритетним партнером насамперед є Секція національних бібліотек ІФЛА, й CDNL всіляко сприяє регулярним різнобічним дослідженням стану НБ світу. Представник ІФЛА бере участь у засіданнях Конференції, інформує про діяльність федерації, а представник CDNL — у нарадах ІФЛА; відбувається обмін звітами, протоколами засідань, інформаційними бюлетенями тощо. Важливими партнерами CDNL є також регіональні конференції директорів НБ, зокрема Європи (CENL), Латинської Америки (ABINIA), Азії та Океанії (CDNLAO), Африки (CANL) тощо [2; 3].

CDNL пройшла шлях від слабоорганізованої спільноти з доволі загальними функціями (кінець 1970-х рр.) до структурованого об'єднання (1990-ті рр.). Як неодноразово зауважували дослідники й практики, котрі брали участь у роботі організації у різні роки, активізація її діяльності відбулася за часів головування директора Національної бібліотеки Канади Маріанни Скотт наприкінці 1980-х — на початку 1990-х рр. [2; 6, с. 142]. У 2000 р. затверджено чинні Статут і Правила процедури CDNL, що заклали міцну основу для функціонування об'єднання. У 2008 р. на засіданні членів CDNL у Квебеку (Канада) Статут переглянуто, і, згідно з його новими положеннями, країни (уряд чи національна бібліотечна асоціація) мають змогу призначати до двох додаткових представників (без права голосу) від установ, які мають статус, еквівалентний НБ (Ст. 2.2; 2.3) [8, с. 1].

Аналіз тематики доповідей на щорічних засіданнях організації, обговорень у дискусійних групах, протоколів засідань Виконавчого комітету за 2001—2018 рр. дає змогу виявити коло питань, які становлять інтерес для учасників Конференції та входять до її компетенції. Розглянемо їх докладніше.

Одними з пріоритетних напрямів роботи CDNL є захист інтересів НБ і їх лобювання перед національними урядами, регіональними й міжнародними організаціями, насамперед тими, що опікуються інформаційною сферою й чинять юридичний або економічний вплив на НБ, а також популяризація діяльності бібліотек.

У колі постійної уваги перебувають також питання відповідності роботи НБ новітнім тенденціям розвитку багатонаціонального суспільства; підтримки культурного різноманіття, передусім через надання рівноправного доступу до інформації та збереження культурної спадщини; вдосконалення бібліотечної практики відповідно до вимог цифрового середовища; розвитку зв'язків із громадськістю для розширення асортименту послуг; налагодження партнерських відносин НБ із різноманітними соціальними інституціями, зокрема НБ інших країн, архівами й музеями.

Найважливішим завданням НБ, яке відрізняє її від інших бібліотек країни, є відповідальність за придбання, збереження та доступність усіх видів видань, що виходять у державному просторі, тому обов'язковий примірник має фундаментальне значення для НБ. В епоху цифрових технологій важливо, аби законодавство про обов'язковий примірник поширювалось і на електронні видання, що забезпечить

збереження пам'яті XXI століття. Окрім правових аспектів, котрі торкаються обов'язкового примірника електронних документів, учасники CDNL упродовж багатьох років активно працюють над питаннями, пов'язаними з інтеграцією НБ у цифрове середовище: стандарти метаданих, збереження електронних ресурсів, створення спільних електронних бібліотек, авторське право та інтелектуальна власність, зокрема й щодо сирітських творів, регіональне та міжнародна співпраця НБ зі збереження електронних ресурсів.

Визначаючи веб-середовище головним чинником розвитку більшості напрямів діяльності й послуг сучасних НБ, члени CDNL зосереджені на розв'язанні основних проблем у цій сфері, а саме: просування ініціатив цифрових бібліотек; підтримання ідей відкритого доступу до бібліотечних ресурсів та інформаційної грамотності; збереження та захист електронної інформації, зокрема у мережі Інтернет; розширення спектра спільних послуг, інструментів (каталогів, баз даних), служб і протоколів; модернізація й гармонізація стандартів; різноманітні аспекти роботи з метаданими; веб-харвестинг; інтелектуальна власність та авторське право в електронному середовищі тощо.

НБ є лідерами та координаторами діяльності зі збереження культурної спадщини. Це завдання у більшості країн світу визначено на законодавчому рівні, тому CDNL приділяє особливу увагу питанням стратегічного управління у цій сфері. У різні роки у центрі уваги перебували проблеми збереження бібліотечних ресурсів, комплектування фондів серіальних видань, ваучерної системи міжнародного МБА тощо.

Одним з основних напрямів діяльності CDNL є вивчення фінансових та управлінських аспектів, що вкрай важливо за нинішнього кризового стану національних бібліотечних систем багатьох країн світу. Приміром, учасники CDNL з'ясували джерела фінансової підтримки НБ в умовах нового технологічного середовища [2].

3-поміж вагомих проектів CDNL виокремимо дослідження діяльності бібліографічних служб у структурі НБ, аналіз і координацію роботи з розроблення й узгодження стандартів у сфері бібліографії, яка активізувалася після закриття 2003 р. однієї з Основних програм ІФЛА УБОiМ (Універсальний бібліографічний облік і програма MARC). Того самого року для забезпечення координації й підтримання найважливіших заходів у сфері бібліографічного обліку всіх видів інформаційних ресурсів, форматів і стандартів протоколів передавання бібліографічних даних створено партнерський Альянс IFLA-CDNL із бібліографічних стандартів (ICABS). Він став платформою для постійної діяльності ІФЛА з бібліографічного обліку та роботи у сфері цифрового збереження й стандартів кількох найбільших НБ світу: Національної бібліотеки Австралії, Бібліотеки Конгресу США, Британської бібліотеки, Королівської бібліотеки Нідерландів, Німецької національної бібліотеки, Національної бібліотеки Португалії. Метою діяльності ICABS становили підтримання, просування та гармонізація чинних стандартів і концепцій розвитку бібліографічного обліку, розв'язання проблем довгострокової архівації електронних ресурсів, а завдання — розроблення стратегії та практичних способів зміцнення

міжнародної співпраці й впровадження змін у цих сферах. У центрі уваги ICABS перебували питання веб-архівування, цифрового збереження, моделей описових даних, передусім Функціональних вимог до бібліографічних записів (FRBR).

Згодом стало зрозуміло, що надалі об'єктом уваги НБ світу стає управління електронними ресурсами й роботу Альянсу було зосереджено саме на цих питаннях. Члени Консультативної ради ICABS розробили нові засади для вивчення широкого кола проблем, пов'язаних з управлінням цифровими бібліотеками, в межах яких Альянс міг представляти відповідні інноваційні проекти та ініціативи. У 2008 р. спадкоємцем ICABS став новий Альянс IFLA-CDNL для цифрових стратегій (ICADS). Зміна назви мала точніше відбити новий напрям діяльності, яка торкалася розвитку й управління цифровими бібліотеками, зокрема фахівці збирали інформацію про стратегії впровадження цифрових бібліотек у НБ і стан реалізації цих завдань.

Отже, від 2008 р. діяльність CDNL було зосереджено на таких завданнях: формування цифрових колекцій, зокрема й роботи з оцифрування; ініціативи цифрового архівування; вдосконалення законодавства про обов'язковий примірник документів; співпраця з видавцями; менеджмент цифрових колекцій, у тому числі й довгострокове збереження; забезпечення доступу до цифрових колекцій.

У грудні 2011 р. Консультативна рада ICADS визнала, що основні завдання Альянсу з підвищення обізнаності бібліотечної спільноти про цифрові технології у НБ виконано, сформовано глибоке розуміння їхнього потенціалу й шляхів використання. Проте, з огляду на потребу розв'язання інших актуальних питань, за згодою з бібліотеками — членами ICADS та представниками ІФЛА було вирішено припинити діяльність ICADS і закрити проект.

Серед останніх заходів Конференції виокремимо опитування її учасників, проведене 2016—2017 рр. Одне з його основних завдань полягало у підтримці тих країн, де НБ ще не створено або не визначено їхні завдання. За даними опитування, основною метою роботи НБ є зберігання обов'язкового примірника документів, виданих на території країни. Серед перспективних напрямів діяльності — удосконалення стандартів, розроблення форматів бібліографічних даних, підтримання ідей відкритого доступу, збереження даних наукових досліджень тощо.

Учасники засідання CDNL, яке 2017 р. відбулося у Польщі, обговорювали потребу перегляду візії та місії CDNL, наголошували на пріоритеті стратегічних та управлінських питань, що об'єднують директорів НБ світу [2].

Члени CDNL також долучилися до дискусії "Глобальне бачення", ініційованої ІФЛА, і взяли участь у голосуванні, зауваживши, що "завдяки стратегічно важливому статусу у бібліотечній системі країни та підтримці уряду на організаційному рівні НБ можуть зробити свій внесок, виконуючи найважливішу місію, яка полягає у збиранні, збереженні та наданні доступу до культурної спадщини, а також сприянні розвитку співпраці й залученню інших закладів і спільнот" [4].

Висновки. CDNL є організацією, яка надає можливість представникам НБ різних країн світу розвивати стратегічне партнерство, розбудовувати відносини з

професійним, державним і приватним секторами, налагоджувати ефективну комунікацію, насамперед у царині цифрових ініціатив в інтересах світової спільноти. Організація сприяє популяризації й просуванню послуг НБ, забезпеченню довгострокового та швидкого доступу до культурної й інтелектуальної спадщини у всіх форматах, якими у НБ світу представлено інформаційні ресурси. CDNL підтримує культурне й мовне різноманіття, що сприяє порозумінню, обміну досвідом, розбудові професійної мережі. Ознайомлення з основними напрямками й результатами роботи CDNL дає змогу розглядати її як авторитетну міжнародну організацію, форум для творчої стратегічної дискусії, що має в активі ґрунтовні напрацювання з різних аспектів функціонування національних бібліотек світу.

Список використаної літератури

1. Багрова И. Ю. Конференция директоров национальных библиотек / И. Ю. Багрова // Библиотечная энциклопедия / гл. ред. Ю. А. Гриханов; Рос. гос. б-ка. — Москва : Пашков дом, 2007. — С. 524.
2. *Conference of Directors of National Libraries / Conference of Directors of National Libraries.* — Mode of access: <http://www.cdnl.info/index.html>. — Title from the screen.
3. *Conference of Directors of National Libraries (CDNL) // The World Guide to Library, Archive and Information Science Associations / ed. by Alexandra Meinhold.* — 3rd, completely revised edition. — Berlin/Munich : De Gruyter Saur, 2010. — P. 33.
4. *Conference of Directors of National Libraries (CDNL) share their Global Vision.* — Mode of access: <https://www.ifla.org/node/11750>. — Title from the screen.
5. *IFLA-CDNL Alliance for Digital Strategies.* — Mode of access: <https://www.ifla.org/icads>. — Title from the screen.
6. *Rugaas B. Past, present and future relations between the IFLA Section of National Libraries and the Conference of Directors of National Libraries / Bendik Rugaas // IFLA Journal.* — 1994. — V. 20, № 2. — P. 141—144.
7. *Scott M. Conference of Directors of National Libraries, Forum for Discussions and Action / Marianne Scott // Alexandria.* — 1995. — № 1. — P. 37—46.
8. *Statutes and Rules of Procedure of the Conference of Directors of National Libraries (Revised by the Conference, August 2008). CDNL 2000/6. CDNLDOC/04/09.* — Mode of access: www.cdnl.go.jp/en/cdnla0/statutes_amended.pdf. — Title from the screen.

Выполнено историко-библиотечное обобщение основных направлений и результатов деятельности Конференции директоров национальных библиотек (CDNL). Определена ее роль в развитии стратегического партнерства национальных библиотек разных стран мира, создании их взаимоотношений с профессиональным, государственным и частным секторами, налаживании эффективной коммуникации, в частности в сфере цифровых инициатив.

Historical and librarian generalization of the basic directions and results of the activities of the Conference of Directors of National Libraries (CDNL) was carried out. Its role in the development of strategic partnership of national libraries of different countries of the world, building relations with the professional, public and private sectors, establishment of effective communication, especially cooperation in digital initiatives, is defined.

Надійшла до редакції 20 вересня 2018 року